

Tekniskt möjligt men är det juridiskt hållbart - Automatiserat beslutsfattande och dess juridiska grunder

Agio System och Kompetens AB

26 augusti 2021

Författare: Erik Lindqvist – IT-jurist Agio

Information

Adress: S:T Eriksgatan 117, 113 43 Stockholm

Telefon: 08 – 22 77 02 | **Webb:** <https://agio.se>

Automatisering av databehandling och beslutsfattande

Inledning

Syftet med detta PM är att framlägga de juridiska grunderna för automatisering av databehandling och beslutsfattande, både i offentlig och privat verksamhet. Avsikten är att ge en bas från vilken grundläggande beslut kan fattas och att ge en startpunkt från vilken mer omfattande utredning kan göras. Två anonymiserade exempel presenteras för att visa på olika grader av automatisering.

Notera att då automatisering är ett brett fält är PM:ets syfte inte att ge en uttömmande bild av lagstiftningen utan en översikt.

Beslutsfattande i statlig verksamhet

Hur statliga beslut får fattas regleras i §28 av Förvaltningslagen¹ (fortsatt kallat FL) vilken anger att "ett beslut kan fattas av en befattningshavare ensam eller av flera gemensamt *eller automatiserat*". Medan detta öppnar för en generell användning av automatiserat beslutsfattande måste dock beslutsfattandet fortfarande följa övriga regler angivna i FL.

Ytterligare stöd för bruk av automatisering finns i §9 i FL vilken anger att ärenden ska handläggas "så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt". Medan automatisering definitivt kan bidra till dessa tre krav måste det ske utan att inskränka rättssäkerheten.

Rättssäkerheten inkluderar möjlighet till partsinsyn vilket nämns i §10, detta innebär att parter måste ha möjlighet att ta del av de handlingar som legat till grund för beslutet i ärendet. Detta innebär givetvis att alla handlingar och annan i ärendet måste dokumenteras och finnas någorlunda lätt tillgängliga.

¹ SFS 2017:900, [Förvaltningslag \(2017:900\) \(FL\) | Lagen.nu](#)

Dokumentationskraven inkluderar även krav på beslutet i sig, §31, vilket kräver att ett beslut ska innehålla:

1. dagen för beslutet,
2. vad beslutet innehåller,
3. vem eller vilka som har fattat beslutet,
4. vem eller vilka som har varit föredragande, och
5. vem eller vilka som har medverkat vid den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

Utöver formkraven ovan krävs även en motivering av beslutet förutsatt att personen påverkas på ett inte obetydligt sätt, §32. Motiveringen måste klargöra vilka föreskrifter och omständigheter som har legat till grund för beslutet. Om tillämpligt ska även personen underrättas om hur ett beslut kan överklagas, §33.

Slutligen kan sägas att då beslut innefattar personuppgiftsbehandling måste beslutsprocessen även ta hänsyn till GDPR:s bestämmelser.² Artikel 22 anger att en person har rätt att ”inte bli föremål för ett beslut som enbart grundas på automatiserad behandling, inbegripen profilering, vilket har rättsliga följder för honom eller henne eller på liknande sätt i betydande grad påverkar honom eller henne.”

Automatiserad behandling får dock fortfarande ske om:

1. Det krävs för fullgörande av avtal mellan parterna,
2. Tillåts av unionsrätten eller nationell rätt vilken personuppgiftsansvarig är underkastad,
3. Grundar sig på uttryckligt samtycke.

Sammanfattningsvis kan sägas att automatiserad behandling och beslutsfattande är tillåtet för statlig verksamhet. Det ligger dock tung vikt på att säkerställa rättssäkerheten där sådan behandling sker.

Kommunal verksamhet

Kommunala beslut och behandling är i stort underkastade samma regler som statlig verksamhet, undantaget är de fall där laglighetsprövning kan göras³. Värt att notera kan dock vara att Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) nyligen har uttryckt meningen att när det kommer till ekonomiskt bistånd kan inte helt automatiserad behandling ske, detta mycket på grund av bristen på etablerade regler och rutiner kring hur AI ska hanteras, se fotnot för SKR:s uttalande⁴.

Samtidigt har SKR uttryckt behovet av ökad automatisering för att lätta den administrativa bördan på kommuner och minska kostnader. Det understryks dock att en hel del förändringsarbete krävs för att möjliggöra detta⁵.

---

² GDPR, [EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING \(EU\) 2016/ 679 - av den 27 april 2016 - om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/ 46/ EG \(allmän dataskyddsförordning\)](#)

³ Kap. 13 Kommunallagen, [Kommunallag \(2017:725\) | Lagen.nu](#)

⁴ [Juridik och informationssäkerhet | SKR](#)

⁵ [Automatiserat beslutsfattande behövs i välfärden | SKR](#)

Privat sektor

Precis som offentlig sektor är den privata sektorn underkastad GDPR när det kommer till automatiserat beslutsfattande. Art. 22 förbjuder automatiserade beslut, dock med de undantag som nämnts ovan.

Personer som är utsatta för automatiserad behandling har även rätten att få tillgång till information om hur deras personuppgifter behandlas under processen i enlighet med art. 15.

I och med att privat sektor inte är underkastade lika stora krav som offentlig sektor finns därmed större möjligheter för automatisering. Det kräver dock fortfarande att regelverk som GDPR följs och att behandlingen sker på rimliga kriterier, ex. inte på grunder som täcks av diskrimineringslagstiftning.

Exempel på olika varianter av automatiserade beslutsprocesser i offentlig sektor

Nedan beskrivs två exempel på olika grader av automatisering.

Halvautomatisering

En kommun är på väg att göra en satsning för att halvautomatisera handläggningen av begäran om ekonomiskt stöd. Detta innebär att personer som ansöker om stöd får lägga in sina uppgifter vilka roboten sedan behandlar och sammanfattar till ett förslag på beslut vilket en handläggare sedan får gå genom och godkänna eller ge avslag på.

Anledningen till att enbart halvautomatisera processen är, som nämnts ovan, att Sveriges kommuner inte anser sig ha lagstöd för att fullständigt automatisera processen, mycket p.g.a. svårigheten med att försäkra rättssäkerheten.

Helautomatisering av enkla beslut

En myndighet vill automatisera processen kring återkallelsen av vissa tillstånd som krävs för en viss yrkesroll. För att vara berättigad att arbeta i yrket krävs tillstånd från myndigheten. Sådana tillstånd ska återkallas om en person avslutat sin anställning vid auktoriserat företag mer än tre månader tidigare. Valet att överväga att automatisera processen har sin grund i att processen för återkallelse enbart består i att kontrollera huruvida personen lämnat auktoriserat företag åtminstone tre månader tidigare, något som är enkelt att kontrollera men som ofta nedprioriterats av myndigheten på grund av hög arbetsbörda.

Motiveringen bakom förslaget är att då processen är förhållandevis simpel skulle det vara enkelt att automatisera utan att negativt inverka på rättssäkerheten. Då kriterierna för återkallelsen är okomplicerade blir den ursprungliga bedömningen enkel för en maskin att hantera och simpel för en individ att motbevisa vid felaktigt beslut.

Allt eller inget eller någonstans mitt emellan?

Som visats ovan finns det flera lösningar som inkluderar varierande nivåer av automatisering där varje lösning har sina egna för och nackdelar. Helautomatisering kan effektivisera handläggningstid men även skapa problem när det kommer till att försäkra rättssäkerhet. Halvautomatisering kan vara ett gott mellanting då det både skär ner på handläggningstid och även lämnar utrymme för en människa att fatta beslut. Samtidigt är det dock värt att notera att automatisering även kan leda till stärkning av rättssäkerhet då det har möjligheten att förhindra godtyckliga bedömningar från en handläggare.

Några punkter som kan vara värda att överväga om ni överväger en automatiseringslösning:

- Kommer en robot tillförlitligt kunna fatta korrekta beslut med tanke på komplexiteten i besluten som den förväntas fatta?
- Tillåter de juridiska kraven överhuvudtaget automatisering av processen?
- Kan processen säkerställa att gällande lagkrav efterlevs? Ex. hur kommer ev. överklagan av besluten att hanteras?
- Är komplexiteten sådan att en människa behöver dubbelkolla robotens beslut?
- Är det ekonomiskt försvarbart att realisera lösningen gällande nytta kontra investering?⁶

---

⁶ [Vägledning i Nyttorealiserings \(digg.se\)](https://digg.se)